

Şenol TURAN / Gümüşhane Vali Yardımcısı

Kâtip Arzuhalim Yaz Aynen Böyle

Dokuzuncu Cumhurbaşkanımız Süleyman Demirel'e izafe edilen hoş bir anekdottur. Seçim çalışmaları sırasında, partisinin iktidar olması halinde, üç beş ay gibi kısa bir sürede işsizliği bitireceğini vaat eder baba. 'Bakın, bunun altını çizerek söylüyorum!' diye ekler. Hatta o esnada orada not almakta olan gazeteciye dönerek, 'Sen de altını çiz o satırların!' der.

Demirel iktidar olmuştur. Aradan epey vakit geçer ama işsizlikte kayda değer müspet bir değişiklik olmaz. Gazeteci, bir basın toplantısı sırasında Demirel'e vaadini hatırlatır: "Efendim, seçimden evvel işsizliği bitireceğinizi söylemişsiniz. Hatırlarsanız, not alırken beni, bu sözlerinizin altını çizmem konusunda uyarmıştınız. O kâğıt hala yanımdadır. Arzu ederseniz..." Demirel, kâğıdı kendisine doğru uzatmakta olan gazeteciye evvela, 'Lüzumu yok!' der, akabinde de tıpkı bir rodeo ustasıyla işlettiği Allah vergisi

kıvrak zekâsını devreye sokar: "O dönem altını çiztin demiştin, doğrudur! Şimdi de üstünü çizin!.."

Yazılarımı yazarken takip ettiğim bir usul, bu anekdotu hatırlattı. Kalem almayı düşündüğüm ve akabinde tamamladığım konuların üstünü çizerim. Adalet mevzubahis olunca akan sular duruyor demek ki. Elim varmadı üstünü çizmeye. Tekrar

**"Davacı zengin, davalı yoksulsa,
Zenginden yana işler yasa.
Davacı yoksul, davalı zenginse,
Davalıda kalır yine nizalı arsa.
Davacı da davalı da zenginse davada,
Özür diler, çekilir aradan kadı;
Davacı da davalı da yoksulsa, bak
Sadece o zaman işte yerin bulur hak."
Bir Çin Şiiri**

dönerim diye mi, yoksa kelimenin büyüünden midir bilinmez, yapamadım. Usul icabı da olsa çizik atamadım 'adalet'e.

'Pireneler'in bu tarafında adam öldürürseniz katil; öbür tarafında adam öldürürseniz kahraman olursunuz.' diyor Pascal. Hakikatin dünyaya üzerindeki kaderini resmeden güzel bir söz. Adaletin, dünyanın hemen her noktasında genelgeçer bir anlamı yok maalesef. Bu itibardır ki, kaosun ve bitip tükenmek bilmeyen sorunların merkezi haline gelmiştir yerküre. Çivisinin çıktığı söylenir ya hep, alt metninde adaletin işlemediğine dair bir söylemdir bu aslında.

Devletin teşekkül etmesinin altında yatan esas gaye adalettir. İnsanın insanla ve insanın devletle olan ilişkilerini düzenleyen hukuk normları, sağlıklı ve muteber olduğu müddetçe, nizam ve intizamın temelleri de sağlam olur. 'Adalet mülkün temelidir' esprisi buradan gelmektedir. Burada bahsi geçen mülk, devletin nüfuzu altındaki toprakları, bir ülkeyi ifade etmektedir. Üzerinde sebze ve meyvelerin yeşermesi için güneş ışığı ve su kâfidir lakin, insanların yaşaması, adaletin tesis edilmesiyle mümkündür. Yani bir nevi 'sine quanon', olmazsa olmaz!

Memleket hudutlarında cereyan eden her hadisenin, uzak ya da yakın, adalet mefhumuyla muhakkak surette bir ilişkisi vardır. Sadece insan değil, bütün canlıların birbiriyle olan temasının 'hak' doğuracağını düşünecek olursak, hukukun kendiliğinden bir zaruret teşkil ettiğini görürüz. Tarihin görmüş olduğu pek çok devletin, devekuşu gibi bu hususta başını toprağa gömmüş olması bu gerçeği değiştirmez. Adil olmanın iktidarlarını zayıflatacağını

düşünen ve zulmederek ilelebet payidar kalacağını hesaplayan hükümdarların keyfi uygulamaları, adalet ihtiyacının açık bir göstergesidir.

Zulm ile abad olunmayacağı aşikâr. Lakin kralların, hükümdarların, imparatorların o tarakta bezleri olmamış uzunca bir süre. Ne zaman ki biçare insanlar kazan kaldırmaya başlamış, hukukun tarih sahnesine çıkışı da başlamış böylece. Ta Roma'ya kadar uzanan eski bir serüven bu. İktidarı kontrol eden bir kısım adil hükümdarların katkıları, dini doktrinler ve işinin ehli ulemanın da çabalarıyla birtakım evrensel kurallar inşa edilmiş. Gittikçe yıldızı parlamaya başlayan bu mevzi, medeniyetler arasında adeta prestij meselesi haline gelmiş bir zaman. O kadar ki, ciddi bir müsabaka haline dönüştüğünü söylemek pek yanlış olmaz. Ancak yine de, ilkağlardan günümüze tevarüs eden hukuk normları hala gelişimini tam olarak tamamlamış değil. Hukuk da insanlar gibi canlı bir organizma. Bilim ve teknik gittikçe, hukukun da insan ihtiyaçlarına cevaz verecek ölçüde gelişmesi ve kendisini yenilemesi icap ediyor. Hadisenin bam teli tam da burası aslında. Bunu başarabilen ülkeler medeni âlemin bayraktarlığını yaparken, yeterli gelişmeyi sağlayamayanlar ise fasit bir daire içerisinde kalmaya devam ediyor.

Memleketimin ahvaline baktığım vakit, adalet mekanizmasının olması gerektiği gibi işlemediğini ve yirmi birinci yüzyılı bir 'parça' ıskaladığını görüyorum. Argümanlarım oldukça açık ve net: Adaletin geç tecelli etmesi ve ceza kaidelerinin caydırıcı olmaktan epey uzak olması. Hukukun temel prensibidir. Suç ve ceza birbiriyle orantılı olmalı-

dır. Aksi takdirde kamu vicdanının zedelenmesi olağandır. O ayarı tutturduğunuz vakit devlet-millet kaynaşmasının lezzeti kendiliğinden ortaya çıkacaktır. Ecdadımızın seneler evvel tesis etmiş olduğu adalet duygusu; Balkanlar'da, Orta Avrupa'da, Kuzey Afrika'da, Ortadoğu'da ve Kafkasya'da haklı bir şöhreti de beraberinde getirmiştir. Böylesi geniş bir coğrafyayı uzun seneler elde tutmuş olmanın formülü, adalet ve hoşgörü temelinde açıklanmaktadır. Anlaşılan o ki, adaletin tutkal vazifesi gördüğü bir memlekette sınırların pek ehemmiyeti yok. Cebir ve şiddet kullanmak suretiyle, aynı dile ve dine mensup olmadığınız bu kadar ahaliyi ne kadar bir arada tutacaksınız? Fatih Sultan Mehmet gibi cihanşümul bir Hakanı, İpsilanti adlı bir Rum ile aynı mahkemede yargıyorsanız, fethettiğiniz toprakları muhafaza etmek için artık kılıca gerek yoktur! 'Kanunî' namıyla maruf, sadece teoride değil uygulamada da hukuka ehemmiyet veren 'muhteşem' bir hükümdarınız varsa, anarşi ve terörden ötürü kaygılanmanıza gerek yoktur! Zira adalet, yukarıdan aşağıya doğru dikey bir eğilim ve hassasiyetin sonucudur.

Proudhon, din yerine adaleti öneriyor. Din ve adalet kavramlarını aynı düzlemde değerlendiriyor olması dahi, birinin diğerine tercih edilebileceğinin, diğeri yerine ikame edilebileceğinin bir göstergesi aslında. Zaten bugünkü hukuk normlarının mühim bir kısmı dini öğretiler ya da dogmalardan neşet etmiş. İslamiyet ve diğer iki büyük semavi dinin orijinal halleri toplumda uygulanıyor olsa, bireyler, mensup oldukları dinin bütün gereklerini yerine getiriyor olsalar, adaletin uygulanmasına gerek kalmayacak.

Kendiliğinden zuhur edecek zaten! Amma velâkin devlet, vatandaşına insiyatif bırakmak suretiyle bu riski göze alamaz. Nizam-ı âlemin sağlanması adına en kötü senaryoyu düşünerek hareket etmek zorundadır. Tarih, böylesi ideal bir ortamın teşekkül etmesine çok az şahit olmuştur. Peygamber Efendimiz(s.a.v.)'in liderliğindeki Asr-ı Saadet dönemi, adaletin timsali olmuş Hz. Ömer(r.a.) gibi halefleri ve Osmanlıları'nın belli bir dönemi dışında emsaller çıkmıyor ortaya.

Bu asrın geçer akçesi 'Anglosakson' hukuku. Beyin ameliyatı yaptıklarını söyleyemem. Üzerinde önemle durdukları adaleti tesis etme adına, iki 'küçük' formül devreye sokmuşlar. Kanunları seri bir şekilde uygulayarak muhteviyatındaki 'caydırıcılık' unsurunu öne çıkarıyorlar. Yemeği servis eden garson kadar; tuzunu, yağını, sosunu kararında ayarlayan aşçı da önemlidir. O vakit yemeğin lezzetine vakıf olursunuz. Oysa onlar için 'olmazsa olmaz' bu ayrıntılar, bizim hukukumuzda 'olsa da olur olmasa da' şeklinde dizayn edilmiş. Garsonun geç gelmesine hasret kaldık, bazen hiç gelmiyor. Hukuk sistemimiz müruruzamana uğramış dosyalar cenneti adeta. Yemek masaya gelse de değişen bir şey yok! Ya iyi pişmemiş ya da tuzu eksik! Tatsız tuzsuz velhasıl kelimeler. Başta suçun faili olmak üzere, suç eğilimli insanları caydırmak şöyle dursun, teşvik etmeye müsait bir anatomisi var kanunlarımızın. Uygulayıcı pozisyonundaki kıymetli hâkim ve savcılarımızı töhmet al-

tında bırakmak istemiyorum. Netice itibarıyla mevzuata göre hareket ediyorlar. Ancak adaletin hızı konusunda çarkların işlemesine engel teşkil eden bir arıza var sistemde. Kararların sübuta ermesinin ve nihai mercilerin temyiz safhasının uzun sürmesi işleri çığıından çıkarıyor. Son dönemde adı sıkça geçen ve ara kademe olarak teşekkül etmesi düşünülen istinaf mahkemelerinin bu sorunu çözeceğini umut ediyorum. Kanun yapıcılar ve uygulayıcıların bu durumu dikkate almaları gerekmektedir. Kat'i kanaatim bu yöndedir.

Yakın bir tarihe kadar mahkeme tutanaklarında adım geçmez idi. Kişilik haklarıma saldırı olduğu gerekçesiyle bir dava açmak durumunda kaldım. Dilekçeyi verdiğim mahkeme, görevsizlik kararı neticesinde, dosyayı davalının ikamet ettiği yer mahkemesine gönderdi. O mahkeme de benzer bir karar alarak, yetkili mahkemenin tespiti için prosedür gereği nihai mercii olan Yargıtay'a attı topu. Ben davayı açalı tam bir sene oldu ancak davanın görüleceği mahkeme belli değil henüz!!!Mevcut süratimizi muhafaza edecek olursak şayet; iyimser bir yaklaşımla, yaklaşık iki yıl asliye hukuk safhası ve bir yıl da temyiz

süreci olmak üzere, dört beş seneye sübut eder bizim karar! Basit bir davanın bu kadar uzun süreceğine başıma gelmemiş olsa ihtimal vermezdim. Kemal Sunal'ın sosyal bir yaraya parmak bastığı 'Davacı' filmini abartılı bulurdum hep. Maile adliye koridorlarındaki çileler, hâkimin keşif yapması, duruşmalar, ertelemeler vs... Acı ama gerçekmiş meğer!

Osmanlı'da adalet sisteminin zaafa uğramaya başladığı vakitlerde halk sokağa çıkar, 'Şeriat isterüüük!' deyu nümayiş yaparmış. Elbette buradaki şeriat talebi, şer'i hukukun uygulanıyor olmasından kaynaklanıyor. Yoksa vatandaşın farklı bir isteği mevzu bahis değil. Mevcut hukukun 'uygulanamamasından' şikâyetçiler. Biz de, Medeni hukukun uygulanmasını bahane ederek, 'Medeniyet isterüüük!' deyu sokağa mı çıksak acep? Ciddiyetsizlikten ötü-

rü savcılığa sevk edilip adliye koridorlarını arşınlamaktan korkarım. Yoksa vatandaş olarak en tabii hakkımdır.

İnançlı olmanın en güzel taraflarından birisi bu şüphesiz. Elbette ideal olanı, adaletin bu dünyada tecelli etmesi. Lakin elindeki terazi ile adliye sarayları önünde arz-ı endam eyleyen 'adalet ablamız', 'Adım Hıdır, elimden gelen budur!' diyor-sa da yapacak bir şey yok! Kendi hesabıma oldukça rahatım. Tatar Ramazan edasıyla, 'Adaletin bu mu dünya?!' der, günün birinde nasıl olsa tecelli edecek ilahi adaletin ipine sarılırım.